

Отримано: 2 грудня 2019 року

Прорецензовано: 9 грудня 2019 року

Прийнято до друку: 11 грудня 2019 року

e-mail: lis-enko@bigmir.net

sennaya1985@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-8(76)-107-110

Лисенко Н. О., Сінна Л. Ю. Практична стилістика перекладеного тексту як елемент підготовки майбутніх науковців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 107–110.

УДК: 378.6:62.016:811.161.2

Лисенко Наталя Олександрівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Національний фармацевтичний університет
Сінна Людмила Юрївна,
доцент
Національна академія Національної гвардії України

ПРАКТИЧНА СТИЛІСТИКА ПЕРЕКЛАДЕНОГО ТЕКСТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ НАУКОВЦІВ

У статті узагальнено досвід роботи викладачів кафедр філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії Національної гвардії України та українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету, спрямованої на вироблення навичок і вмінь якісно перекладати та редагувати тексти різних стилів. Наведено комплекс вправ для опанування курсу «Семантико-стилістичні проблеми перекладу текстів різних стилів та жанрів», а також приклади завдань з дисципліни «Культура наукової мови», у яких акцентовано увагу на перекладі та редагуванні дієприкметників, що входять до складу фахових термінів та мовних кліше наукового стилю.

Ключові слова: стильова диференціація, семантико-стилістичні проблеми перекладу, науковий стиль, редагування фахового тексту, професійно орієнтований текст.

Natalia Lysenko,
PhD, Assistant Professor
National University of Pharmacy
Liudmyla Sinna,
Assistant Professor
National academy of National guard of Ukraine

PRACTICAL STYLISTICS OF TRANSLATED TEXT AS AN ELEMENT OF PREPARATION FOR FUTURE SCIENTISTS

The article summarizes the experience of teachers of the departments of philology, translation and strategic communications National Academy of National Guard of Ukraine and Ukrainian Studies and Latin from the National University of Pharmacy, aimed at developing skills and abilities to translate and edit texts of different styles in a high quality. The complex of exercises for mastering the course «Semantic-stylistic problems of translation of texts of different styles and genres» for masters studying in the specialty «General translation. Researcher, translator. « In particular, there are examples of exercises that in the future will provide a choice of apt word, a good choice of syntactic constructions, stylistically polished speech. The purpose of these tasks is to learn to abstract and simplify text, to transform text and to change its stylistic characteristics. The basis for stylistic differentiation of texts is the table «The Classification of function styles» and differentiate styles such as «Scientific», «The style of official documents or official», «Publicistic» and «Belles-lettres». Examples of tasks in the discipline «Scientific language culture», taught to future pharmacists who have a secondary education, are described. translation of adjectives from Russian into Ukrainian».

Key words: stylistic differentiation, semantic-stylistic problems of translation, scientific style, professionally oriented text, editing of professional text.

У сучасному світі з тотальною комп'ютеризацією, наявністю численних on-line-ресурсів підготовка перекладачів, а також фахівців, здатних самостійно здійснити якісний переклад професійно орієнтованого тексту, є одним із найважливіших завдань, що стоять перед мовними кафедрами ВНЗ України.

Дослідженню перекладацької діяльності присвятили свої роботи сотні закордонних та вітчизняних учених, серед яких В. Комісаров, В. Виноградов, Н. Грабовський, О. Швейцер, Р. Зорівчак, А. Советова, О. Лісун та ін. Проблеми обору принципів, критеріїв, вимог до навчальних текстів, окремі аспекти усного двостороннього перекладу та письмового перекладу рідною мовою висвітлювались у дослідженнях О. Алікіної, Є. Белькової, Н. Гавриленко, Т. Ганічевої, І. Зайкової, Н. Кондрашової, Т. Пасічник, Л. Черноватого та ін.

Однак питання про те, чому вчити і як це робити, до сьогодні залишається одним зі спірних питань методики викладання перекладу, що доводить актуальність нашого дослідження, що має на меті презентувати досвід викладання стилістики перекладу англійських текстів на кафедрі філології, перекладу та стратегічних комунікацій Національної академії Національної гвардії України та дисципліни «Культура наукової мови» на кафедрі українознавства та латинської мови Національного фармацевтичного університету, курсу, обов'язковим елементом якого є пояснення вимог до російсько-українського перекладу фахового тексту, зокрема термінології, що там міститься, з подальшим редагуванням мовних огривів.

Зазвичай курси з перекладу, запропоновані студентам навчальними закладами, мають на меті не тільки надати певні знання і виробити відповідні навички, а й підготувати висококваліфікованих фахівців, які володіють різними методами і стратегіями перекладу текстів різного типу. Уважаємо, що знання стилістики, увага до нюансів значення, усебічна обізнаність, покликана мінімізувати шар презиційної інформації, – запорука якісно перекладених текстів.

Упевнені, що неможливо стати професійним перекладачем без накопичення досвіду перекладу текстів різних стилів та жанрів, зокрема й неадаптованих і неспрощених. Стилістична довершеність текстів перекладу потребує неабияких знань, умінь і навичок перекладача, чуття мови й доречного, своєчасного креативного підходу до власної професійної діяльності та результату. Добір влучного слова, вдалий вибір синтаксичних конструкцій, стилістично відшліфоване мовлення – ось характеристики якісно виконаного перекладу. На досягнення цієї мети спрямований практичний курс «Семантико-стилістичні проблеми перекладу текстів різних стилів та жанрів». Дисципліна покликана вдосконалити навички стилістичної диференціації мови (рідної й іноземної), репрезентувати інформацію про тонкощі перекладу текстів різних стилів і жанрів, удосконалити професійний рівень перекладача.

Роботі з текстами передусє узагальнення знань щодо класифікації стилів, підстилів та жанрів, їх основних рис та ознак, призначення. Ми пропонуємо студентам ознайомитися з таблицею «The Classification of function styles» та диференціювати такі стилі, як «Scientific», «The style of official documents or official», «Publicistic» та «Belles-lettres».

Починаємо із завдань, у яких вимагається диференціювати стиль, обґрунтувати свою відповідь, ідентифікувавши відповідні стилетворчі риси, згодом виходимо на рівень творчих завдань, що потребують вміння аналізувати, співставляти, трансформувати тексти.

Наприклад, студенти отримують завдання спростити текст наукового стилю «The Solar System» до рівня, зрозумілого першачкам:

The Solar System

Our solar system consists of an average star we call the Sun, the planets Mercury, Venus, Earth, Mars, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptune, and Pluto. It includes: the satellites of the planets; numerous comets, asteroids, and meteoroids; and the interplanetary medium. The Sun is the richest source of electromagnetic energy (mostly in the form of heat and light) in the solar system. The Sun's nearest known stellar neighbor is a red dwarf star called Proxima Centauri, at a distance of 43 light years away. The whole solar system, together with the local stars visible on a clear night, orbits the center of our home galaxy, a spiral disk of 200 billion stars we call the Milky Way. The Milky Way has two small galaxies orbiting it nearby which are visible from the southern hemisphere. They are called the Large Magellanic Cloud and the Small Magellanic Cloud. The nearest large galaxy is the Andromeda Galaxy. It is a spiral galaxy like the Milky Way but is 4 times as massive and is 2 million light years away. Our galaxy, one of billions of galaxies known, is traveling through intergalactic space [1, с. 15].

Працюючи над цим завданням, студенти мусять спростити речення, прибрати «складні» для дитячої аудиторії терміни, значно скоротити текст, вибрати головне, отже, продемонструвати навички реферування і творчі здібності.

Цікавими і корисними є, на наш погляд, вправи щодо трансформації стилів. Наприклад, ми пропонуємо студентам в довільній формі розказати про себе, а потім вимагаємо скласти стисло статтю-довідку на цю ж тему до енциклопедії, використавши такі словосполучення, як homo sapiens, anatomy and physiology, gender roles тощо. Або розповісти про своє хобі, скориставшись офіційно-діловим стилем [1].

Крім зазначених прикладів, студенти виконують численні вправи, покликані виробити увагу при перекладі термінів із урахуванням їх багатозначності, а також словникової кодифікації українською мовою.

Вивчаючи дисципліну «Культура наукової мови», студенти НФаУ опрацьовують виключно тексти наукового стилю (власне наукового підстилю) із незначною адаптацією, що покликана дешо скоротити текст фахової статті, яка зазвичай налічує 10-12 сторінок. У таких текстах зберігається первісна структура, насиченість спеціальними термінами, складний синтаксис. Розвитку навичок ідентифікувати та виправляти мовні помилки передусє опрацьована теоретичного матеріалу. Спираючись на власний досвід редагування фахових статей спеціалістів фармацевтичної галузі, можемо виділити два типи помилок, яких доволі часто припускаються автори-початківці: неадекватний переклад активних дієприкметників та сплутування дієслів на позначення процесу, діяльності й іменників із значенням наслідку цієї діяльності.

Зазвичай ми застосовуємо такий алгоритм:

1. Ознайомлення з таблицею «Відповідність суфіксів і форм перекладу дієприкметників із російської мови українською» [4, с. 77] із подальшим поясненням того, що під час перекладу термінологічних зворотів із дієприкметниковим компонентом можна скористатися зворотами дієприкметникового типу: выдерживаемый процесс – витримуваний процес (замість процес, що (який) витримується); іменниковим заміникам: окружающая среда – довкілля (замість оточуюче середовище), заведующий отделением – завідувач відділу (замість завідуючий відділенням), лечащий врач – лікар-куратор. Зазначаємо, що в сучасній українській мові позначилась тенденція до уникнення дієприкметникових форм на **-учий (-ючий)**. Ці форми пропонують уживати з суфіксом **-увальн(ий), -ювальн(ий)**: коригующий – коригувальний, копирующий – копіювальний, интегрирующий – інтегрувальний, всасывающий – всмоктувальний тощо.

2. Виконання вправ з перекладу дієприкметників-термінів. Наприклад, *ассимилирующая поверхность, раздраженная кожа, припухшие веки, окружающая среда, кровоостанавливающее средство, успокаивающая маска, консервирующий препарат, красящее средство, отеки конечности, вьющееся растение, соединяющие ткани, легковоспламеняющийся материал, сокращающаяся мышца, выгесненная жидкость, употребляемые препараты, вменяемое состояние, огрубевший лишай, режущая и колющая боль*.

3. Редагування біномів, що містять дієприкметник: *виступающий на семінарі, усі бажаючі, виконуючий обов'язки, завершающий цикл, існуючі ціни, плаваючий графік, практикующий хірург, ріжущий інструмент, слідуєчі інгредієнти, організующий центр, ріжущий інструмент, дієва речовина, діючий принцип, біжущий рядок, лікуючі властивості, домінуюче живання*.

4. Редагування фахового тексту, що містить неадекватний переклад сполук із дієприкметниками. Наприклад: 1. Людству давно відомо, що косметичні препарати приготовлені в домашніх умовах і маючі у своєму складі лікарські рослини, діють на шкіру краще, ніж самі прославлені креми. 2. Вибір тих чи інших зовнішніх коштів здебільшого полягає в досвіді, який накопичений поколіннями дерматологів, і власному досвіді практикуючого лікаря. 3. Липовим відваром можна користуватися, маючи любий тип шкіри. 4. На мокнучій шкірі варто використовувати вологі компреси, на сухій – мазі. Наприклад, лікування мокнучих висипань, які простежуються при острому запаленні шкіри, починають із призначення примочки.

5. У той самий час при багатьох тривало протікаючих хронічних дерматозах, навпаки, характерна суха, шелушачається інфільтрирована шкіра. 6. Така ситуація особливо частіше зустрічається у пацієнтів проводячих самостійне, безконтрольне лікування. 7. Шампуні маючі у складі дану групу ПАВ, забезпечують тривалу знежирюючу дію. 8. Косметичний ефект пін для ванни та гелей для душа заключається в очищуючому, обезжирюючому, ароматизуючому, тонізуючому та релаксуючому впливі. 9. При увядшій, дряблій кожі з морщинами чудово живить шкіру мигдалеве молочко з солю. 10. Сольовий розчин впливає швидко, тому через дві хвилини масажуючого нанесення сіль змивають з обличчя водою кімнатної температури [5].

Таблиця 1

«Відповідність суфіксів і форм перекладу дієприкметників із російської мови українською»

Пасивні дієприкметники	
Російська мова	Українська мова
пасивні дієприкметники теперішнього часу з суфіксами -ем- (-ом-), -им	підрядне речення: <i>применяемый – який застосовується, застосовуваний;</i> <i>употребляемый – який уживається, уживаний</i>
	дієприкметник: <i>рассеиваемый – розсіюваний;</i> <i>излечимый –вилковний;</i> <i>устранимый – усувний;</i> <i>желаемый – бажаний,</i> <i>предоставляемый – надаваний;</i> <i>адресуемый – адресований</i>
	іменник, прикметник, дієприкметник у функції іменника (для назв об'єктів дії): <i>делимое – ділене, дільник;</i> <i>слагаемое – шукане – доданок</i>
пасивні дієприкметники минулого часу з суфіксами -ени-, -ани- (-яни-)	дієприкметник: <i>размешанный – розмішаний;</i> <i>защищенные участки тела – захищені ділянки тіла;</i> <i>сжигенный – зріджений;</i> <i>спиленный – спіляний</i>
Активні дієприкметники	
Російська мова	Українська мова
активні дієприкметники теперішнього часу з суфіксами -ущ- (-ющ-), -ащ- (-ящ-)	підрядні речення: <i>работающие в этом салоне – ті, хто працює в цьому салоні;</i> <i>смеющийся человек – людина, яка сміється;</i> <i>сидящие за столами – які сидять за столами</i>
	іменник: <i>заведующий – завідувач;</i> <i>начинающий – початківець;</i> <i>отдыхающий – відпочивальник;</i> <i>нападающий – нападник</i>
	прикметник: <i>необозримый – неозорий;</i> <i>вышестоящий орган – вищий орган;</i> <i>текущий счет – поточний рахунок;</i> <i>самовостанавливающийся – самовідновний;</i> <i>скоропортящийся – швидкопсувний; чередующийся – переміжний;</i> <i>бьющийся – биткий;</i> <i>колеблюющийся – коливальний;</i> <i>вспенивающийся – пінистий;</i> <i>ведущий специалист – провідний спеціаліст</i>
	описові звороти: <i>исполняющий обязанности – виконавець обов'язків</i>
активні дієприкметники минулого часу з суфіксами -ш-, -вш-	підрядні речення: <i>закончивший – той, хто закінчив;</i> <i>сложившаяся ситуация – ситуація, що склалася;</i> <i>разбившийся – який (що) розбився;</i> <i>приблизивший – який (що) наблизив;</i> <i>подъехавший автомобиль – автомобіль, що під'їхав</i>
	дієприкметник: <i>поседевший – посивілий;</i> <i>наболевший вопрос – наболіле питання</i>
	іменник: <i>прибывший – прибулець</i>
	прикметник: <i>бывший – колишній</i>

Як показує досвід, студенти із задоволенням виконують творчі завдання, знаходять і аналізують помилки, зроблені професійними перекладачами. Процес пошуку чужих помилок, їх подальший аналіз і знаходження правильного варіанту перекладу привчає, по-перше, якщо не відмовитись від комп'ютерних перекладачів, то хоча б ретельно вчитувати такий текст, мислити критично і розуміти, що будь-який, навіть професійно виконаний переклад може містити помилки або неточності, по-друге, допомагає краще запам'ятовувати відібраний для розбору, тобто досліджуваний, матеріал і, по-третє, підвищує ерудицію і начитаність студентів.

Література:

1. Ільченко О. А. «Семантико-стилістичні проблеми перекладу текстів різних стилів та жанрів»: [навчальний посібник]. Х.: Видавництво Академія ВВ МВС України, 2013. 108 с.
2. Кавицька Т. І. Принципи відбору текстового матеріалу для навчання письмового перекладу з української мови на англійську. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
3. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. М. : Международные отношения, 1980. 167 с.
4. Лисенко Н. О., Піддубна Н. В., Тележкіна О. О. Культура наукової мови: [навчальний посібник]. Х. : Тім Пабліш Груп, 2015. 224 с.
5. Лисенко Н. О., Берестова А. А., Пац Л. І. Професійна мова провізора-косметолога: навч. посіб. Х. : «Тім Пабліш Груп», 2018. 213 с.
6. Малуґа О. С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англомовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 «Теорія і методика навчання: англійська мова». К., 2007. 217 с.
7. Пасічник Т. Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». К., 2011. 22 с.
8. Швейцер А. Теория перевода (статус, проблемы, аспекты). URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/shveyz/